

ДИНАМІКА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ ТА ЇЇ РЕГІОНІВ У РЕАЛЬНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

© 2017 ЯРОШЕНКО І. В., ЯРОШЕНКО І. В., СЕМИГУЛІНА І. Б.

УДК 332.145

Ярошенко І. В., Ярошенко І. В., Семигуліна І. Б. Динаміка соціально-економічного розвитку України та її регіонів у реальному секторі економіки

Одним із пріоритетних напрямків проведення структурних реформ в Україні на шляху до євроінтеграції визначено реформу децентралізації влади та модернізацію системи публічного управління національного і місцевого рівнів, що дає можливість більш результативно забезпечувати соціально-економічний розвиток як окремих територій, так і країни в цілому. Проте фактичні показники соціально-економічного розвитку регіонів України свідчать про подальше поглиблення нерівномірності їх розвитку. Особливо ці тенденції посилюються внаслідок суспільно-політичних і соціально-економічних кризових процесів, які відбувалися в країні протягом 2014–2015 рр. У роботі проведено аналіз соціально-економічного розвитку регіонів України протягом 2014–2017 рр., оцінено динаміку соціально-економічного розвитку регіонів у реальному секторі економіки. На дано пропозиції щодо шляхів вирішення проблемних питань соціально-економічного розвитку регіонів України в умовах кризових явищ у суспільно-політичних і соціально-економічних сферах діяльності.

Ключові слова: соціально-економічний розвиток, регіон, нерівномірність, соціально-економічні показники, динаміка, реальний сектор економіки, розвиток територій.

Табл.: 3. Бібл.: 19.

Ярошенко Ігор Васильович – кандидат економічних наук, завідувач відділу макроекономічної політики та регіонального розвитку, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пров. Інженерний, 1-а, 2 пов., Харків, 61166, Україна)

E-mail: iyaroshenko@i.ua

Ярошенко Іван Васильович – кандидат економічних наук, начальник Лиманської об'єднаної державної податкової інспекції Головного управління ДФС в Одеській області (пр. 40-річчя Визволення, 7, смт Доброслав, Лиманський район, Одеська область, 67500, Україна)

E-mail: ivan.yaroshenko@gmail.com

Семигуліна Ірина Борисівна – молодший науковий співробітник відділу макроекономічної політики та регіонального розвитку, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пров. Інженерний, 1-а, 2 пов., Харків, 61166, Україна)

УДК 332.145

Ярошенко И. В., Ярошенко И. В., Семигулина И. Б. Динамика социально-экономического развития Украины и её регионов в реальном секторе экономики

Одним из приоритетных направлений проведения структурных реформ в Украине на пути к евроинтеграции определена реформа децентрализации власти и модернизация системы публичного управления национального и местного уровней, что дает возможность более результативно обеспечивать социально-экономическое развитие как отдельных территорий, так и страны в целом. Однако фактические показатели социально-экономического развития регионов Украины свидетельствуют о дальнейшем усилении неравномерности их развития. Особенно эти тенденции усилились вследствие общественно-политических и социально-экономических кризисных процессов, которые происходили в стране в течение 2014–2015 гг. В работе проведен анализ социально-экономического развития регионов Украины в период 2014–2017 гг., оценена динамика социально-экономического развития регионов в реальном секторе экономики. Представлены предложения по решению проблемных вопросов социально-экономического развития регионов Украины в условиях кризисных явлений в общественно-политической и социально-экономической сферах деятельности.

Ключевые слова: социально-экономическое развитие, регион, неравномерность, социально-экономические показатели, динамика, реальный сектор экономики, развитие территорий.

Табл.: 3. Библ.: 19.

Ярошенко Игорь Васильевич – кандидат экономических наук, заведующий отделом макроэкономической политики и регионального развития, Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины (пер. Инженерный, 1-а, 2 эт., Харьков, 61166, Украина)

E-mail: iyaroshenko@i.ua

Ярошенко Иван Васильевич – кандидат экономических наук, начальник Лиманской объединенной государственной налоговой инспекции Главного управления ДФС в Одесской области (пр. 40-летия Освобождения, 7, с/т Доброслав, Лиманский район, Одесская область, 67500, Украина)

E-mail: ivan.yaroshenko@gmail.com

Семигулина Ирина Борисовна – младший научный сотрудник отдела макроэкономической политики и регионального развития, Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины (пер. Инженерный, 1-а, 2 эт., Харьков, 61166, Украина)

UDC 332.145

Yaroshenko I. V., Yaroshenko I. V., Semigulina I. B. The Dynamics of Socio-Economic Development of Ukraine and its Regions in the Real Sector of Economy

One of the priority directions for structural reforms in Ukraine on the road to European Integration is the reform of decentralization of power and modernization of the system of public administration on the national and local levels, allowing for a more efficient provision of the socio-economic development of both the individual territories and the country as a whole. However, the actual indicators of the socio-economic development of the regions of Ukraine indicate a further increase in the inequality of their development. These tendencies have been particularly accentuated by the socio-political and socio-economic crises that took place in the country during 2014-2015. The publication carries out an analysis of the socio-economic development of the regions of Ukraine during the period of 2014-2017, and assesses the dynamics of socio-economic development of the regions in the real sector of economy. Proposals have been presented to address problematic issues of socio-economic development in the regions of Ukraine in the context of crisis occurrences in the social-political and socio-economic spheres.

Keywords: socio-economic development, region, inequality, socio-economic indicators, dynamics, real sector of economy, development of territories.

Tbl.: 3. Bibl.: 19.

Yaroshenko Igor V. – PhD (Economics), Head of Department of Macroeconomic Policy and Regional Development, Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (2 floor 1-a Inzhenernyi Ln., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: iyaroshenko@i.ua

Yaroshenko Ivan V. – PhD (Economics), Head of the Lymanska United State Tax Inspectorate of the Main Department of the DFS in the Odesa region (7, 40-richchia Vyzvolennia Ave., Dobroslav, Lyman district, Odesa region, 67500, Ukraine)

E-mail: ivan.yaroshenko@gmail.com

Semigulina Irina B. – Junior Researcher of the Department of Macroeconomic Policy and Regional Development, Research Centre of Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (2 floor 1-a Inzhenernyi Ln., Kharkiv, 61166, Ukraine)

Визначення дієвих механізмів оптимального поєднання загальнодержавної та регіональної складової соціально-економічного розвитку, забезпечення значного темпу економічного зростання та досягнення відповідних критеріїв для членства в Європейському Союзі є одним з головних пріоритетів України щодо курсу на євроінтеграцію та інтеграцію до світового співтовариства.

Одним із пріоритетних напрямків проведення структурних реформ в Україні визначено реформу децентралізації влади та модернізацію системи публічного управління національного та місцевого рівнів, що дає можливість більш результативно забезпечувати соціально-економічний розвиток як окремих територій, так і країни в цілому.

Проте фактичні показники соціально-економічного розвитку регіонів України свідчать про подальше поглиблення нерівномірності їх розвитку. Особливо ці тенденції посилилися внаслідок суспільно-політичних і соціально-економічних кризових процесів, які відбувалися в країні протягом 2014–2015 рр.

Роботи багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців і практиків присвячені проблемам ефективності та нерівномірності соціально-економічного розвитку як окремих територій, регіонів України, так і регіонів країн світу. Так, необхідно виділити роботи: Долішнього М. І., Варналії З. С., Кизима М. О., Мокій А. І., Романюк С. А., Ткачука А. Ф., Кузнецова А. В. та інших фахівців [1–15].

Світова практика відзначає існування суттєвих відмінностей та особливостей розвитку окремих регіонів і територій у країнах світу, що значно впливає на їх соціально-економічний розвиток. Враховуючи складність та взаємозалежність з цілим колом інших соціально-економічних процесів, вищезазначена проблематика залишається під постійною увагою практиків і дослідників. Таким чином, дослідження, спрямовані на аналіз вітчизняних та світових тенденцій соціально-економічного розвитку окремих регіонів і територій країн світу та України, є вкрай актуальними.

Мета статті – здійснити аналіз і оцінку динаміки соціально-економічного розвитку України та її регіонів в реальному секторі економіки.

Завдання статті: провести аналіз динаміки соціально-економічного розвитку України та її регіонів протягом 2014–2017 рр. у реальному секторі економіки; оцінити динаміку та тренди розвитку регіонів в реальному секторі економіки; надати пропозиції щодо шляхів вирішення проблемних питань соціально-економічного розвитку регіонів України.

На промисловий комплекс України значний негативний вплив здійснила глобальна економічна криза 2008–2009 рр., яка посилилася завдяки суспільно-політичній кризі в Україні у 2014–2015 рр. Наслідки кризи дозволяють дійти висновку, що відсутність будь-яких структурних реформ в економіці спричиняє занепад саме тих галузей, що виробляють сировинну та проміжну промислову продукцію, а, отже, й тих регіонів, для яких зазначені галузі є провідними.

Соціально-економічний розвиток України та її регіонів протягом 2014–2017 рр. проходив в умовах кризо-

вих явищ у світі та країні, значних зовнішніх і внутрішніх ризиків, що для переважної більшості регіонів відзначилося падінням обсягів промислового виробництва, скороченням капітальних інвестицій та обсягів зовнішньоекономічної діяльності, звуженням внутрішнього ринку, зменшенням реальної заробітної плати, зростанням рівня безробіття і посиленням соціальної напруженості.

Протягом 2014–2015 рр. ВВП України, в умовах значних зовнішніх і внутрішніх суспільно-політичних викликів, зазнав суттєвого зниження (за 2 роки кумулятивне зменшення складо –16,4% (2014 р. –6,6%, 2015 р. –9,8%).

Проте у 2016–2017 рр. з'явилися певні ознаки стабілізації соціально-економічної ситуації та незначне відновлення економіки країни. Так, у 2016 р. ВВП України показав зростання на 2,3%, за I півріччя 2017 р. приблизно на 2,4%.

У 2016 р. найгірші показники соціально-економічного розвитку серед регіонів України (останні 10 місць), згідно з даними Міністерства регіонального розвитку будівництва та житлово-комунального господарства України [17; 18], показали Луганська (25 місце), Донецька (24), Сумська (23), Чернігівська (22), Херсонська (21), Тернопільська (20), Миколаївська (19), Кіровоградська (18), Полтавська (17) та Закарпатська (16) області. Так, якщо по майже всіх вказаних областях показники за 2016 р. змінилися несуттєво (у межах 1–3 місць), то по Закарпатській (погіршення на 8 місць) та Тернопільській (на 5 місць) областях відбулося значне їх погіршення.

У п'ятірку регіонів-лідерів за результатами оцінки у 2016 р. увійшли м. Київ (1 місце), Харківська область (2), Київська (3), Вінницька (4), Чернівецька (5). Показники в порівнянні з 2015 р. Київська (на 1 місце) та Вінницька області (на 3 місця), погіршила Чернівецька (на 2 місця).

Індекс обсягу сільськогосподарського виробництва в Україні у 2016 р. (табл. 1) склав 106,3%. Зростання обсягів виробництва відбулось майже в усіх регіонах, крім Закарпатської, де зниження складо 3,2%, та Запорізької областях – 1,3%.

Індекс обсягу сільськогосподарського виробництва в Україні у 2015 р. (див. табл. 1) склав 95,2%. Зростання обсягів виробництва відбулося лише в 5 регіонах, зокрема на 8,9% – у Запорізькій області, 7,4% – Полтавській, 6,7% – Херсонській, 5,8% – Дніпропетровській, 2,2% – Миколаївській. Падіння обсягів виробництва сільськогосподарської продукції мало місце у 19 областях, зокрема найбільше в таких областях, як Донецька (34,7%), Луганська (19,6%), Хмельницька (12,3%), Київська та Тернопільська (10,9%), Вінницька (9,5%), Житомирська (7,9%), Закарпатська (7,0%).

У 2014 р. (див. табл. 1) сільськогосподарська галузь характеризувалася зростанням обсягів виробництва в цілому по Україні на 2,2% та у 15 регіонах, зокрема від 3,1% у Харківській області до 15,4% у Хмельницькій. Падіння обсягів виробництва сільськогосподарської продукції мало місце від 20,2% у Луганській до 0,1% у Закарпатській областях.

Індекс обсягу сільськогосподарського виробництва за регіонами України у 2014–2017 рр.

Регіон/Область	Індекс обсягу сільськогосподарського виробництва, %				
	2014 р.	2015 р.	2016 р.	Темп зростання/ зменшення за 2014–2016 рр., %	Січень – вересень 2017 р.
Україна	102,2	95,2	106,3	+3,7	99,3
Вінницька	111,0	91,8	117,0	+19,8	89,0
Волинська	106,3	95,4	101,9	+3,6	102,2
Дніпропетровська	94,1	106,3	100,3	+0,7	107,7
Донецька	93,0	64,9	108,3	-33,8	112,9
Житомирська	105,1	91,2	116,7	+13,0	103,6
Закарпатська	99,9	95,1	96,8	-8,2	97,1
Запорізька	96,6	109,3	98,7	+4,6	102,9
Івано-Франківська	106,3	95,5	101,7	+3,5	101,8
Київська	105,9	89,2	109,8	+4,9	92,6
Кіровоградська	98,2	97,7	109,4	+5,3	91,4
Луганська	79,8	77,8	119,3	-23,1	108,8
Львівська	105,5	97,1	102,6	+5,2	102,8
Миколаївська	93,3	102,1	108,5	+3,9	95,9
Одеська	97,4	96,2	111,6	+5,2	101,4
Полтавська	96,9	107,3	103,3	+7,5	88,2
Рівненська	105,2	92,8	104,9	+2,9	103,5
Сумська	109,7	95,4	103,5	+8,6	105,7
Тернопільська	113,9	88,8	104,6	+7,3	100,2
Харківська	103,1	97,2	106,6	+6,9	105,6
Херсонська	105,1	105,0	103,7	+13,8	105,5
Хмельницька	115,4	87,3	108,2	+10,9	100,2
Черкаська	98,4	99,4	102,5	+0,3	87,7
Чернівецька	104,2	91,1	100,0	-4,7	103,2
Чернігівська	107,5	98,1	104,5	+10,1	105,2
м. Київ	X	X	X	X	X

Джерело: складено за [16].

У цілому за 2014–2016 рр. збільшення індексу обсягу сільськогосподарського виробництва в Україні склало 3,7%, 20 регіонів забезпечили приріст від 0,3% до 19,8%, зокрема у Вінницькій області – на 19,8%, Херсонській – 13,8%, Житомирській – 13,0%, Хмельницькій – 10,9%, Чернігівській – на 10,1%. Зменшили показники 4 регіони: Донецька область – на 33,8%, Луганська – 23,1%, Закарпатська – 8,2%, Чернівецька – на 4,7%.

За січень – вересень 2017 р. (див. табл. 1) сільськогосподарська галузь показала зменшення обсягів виробництва в цілому по Україні на 0,7% та в 7 регіонах – від 2,9% у Закарпатській області до 12,3% у Черкаській. Зростання обсягів виробництва сільськогосподарської продукції мало місце від 12,9% у Донецькій до 0,2% у Тернопільській та Хмельницькій областях.

Головними причинами коливань сільськогосподарського виробництва у 2014–2017 рр. є як зовнішні фактори (значна залежність експорту продукції АПК від

світових цін на продукцію), так і внутрішні умови (зростання витрат на виробництво, скорочення попиту населення за рахунок зниження реальної зарплат, зменшення потреб харчової галузі (скорочення виробництва)) [19].

Промислове виробництво більшості регіонів України у 2016 р. (табл. 2) характеризувалось ознаками стабілізації ситуації та приросту обсягів виробництва (збільшення по 18 регіонах – від 0,1% у Полтавській області до 39,0% у Луганській), у цілому по країні індекс промислової продукції підвищився на 2,8%. Найбільший приріст промислового виробництва забезпечили Луганська область – на 39,0%, Кіровоградська – 20,3%, Миколаївська – 10,5%, Тернопільська – 10,3%, Одеська – на 9,2%. При цьому, зменшення показника відбулося в 7 регіонах, зокрема в Сумській області – на 8,8%, Івано-Франківській – 4,5%, Запорізькій та Чернівецькій – по 3,1%, Рівненській – 1,9%, Дніпропетровській та Львівській – по 0,7%.

Індекс промислової продукції за регіонами України у 2014–2017 рр.

Регіон/Область	Індекс промислової продукції, %				
	2014 р.	2015 р.	2016 р.	Темп зростання/ зменшення за 2014–2016 рр., %	Січень – вересень 2017 р.
Україна	89,9	87,0	102,8	-20,3	99,7
Вінницька	105,4	104,0	105,3	+14,7	107,8
Волинська	103,2	98,6	100,2	+2,0	105,4
Дніпропетровська	92,5	92,1	99,3	-16,1	98,5
Донецька	68,5	65,4	106,4	-59,7	87,6
Житомирська	107,1	110,0	105,7	+22,8	109,2
Закарпатська	106,1	79,7	105,9	-8,3	97,5
Запорізька	96,8	95,3	96,9	-11,0	107,2
Івано-Франківська	98,9	89,1	95,5	-16,5	110,8
Київська	101,6	93,0	106,2	+0,8	110,0
Кіровоградська	100,8	82,9	120,3	+4,0	108,3
Луганська	58,0	34,0	139,0	-69,0	73,0
Львівська	97,2	98,5	99,3	-5,0	103,2
Миколаївська	101,4	91,1	110,5	+3,0	103,0
Одеська	99,7	96,1	109,2	+5,0	116,8
Полтавська	92,9	96,2	100,1	-10,8	98,7
Рівненська	103,7	100,3	98,1	+2,1	109,8
Сумська	88,1	98,4	91,2	-22,3	100,7
Тернопільська	116,5	92,1	110,3	+18,9	103,9
Харківська	94,8	88,2	105,8	-11,2	107,6
Херсонська	96,4	98,1	102,0	-3,5	103,2
Хмельницька	97,8	95,7	104,7	-1,8	103,6
Черкаська	94,7	90,8	106,3	-8,2	98,2
Чернівецька	92,9	98,3	96,9	-11,9	106,5
Чернігівська	97,2	91,2	105,8	-5,8	96,0
м. Київ	85,9	94,6	104,4	-15,1	95,0

Джерело: складено за [16].

Сфера промислового виробництва більшості регіонів України у 2015 р. (див. табл. 2) відзначилася падінням обсягів виробництва, у цілому по країні індекс промислової продукції знизився на 13%. Зменшення показника відбулось у 22 регіонах, зокрема: в Луганській області –66,0%, Донецькій –34,6%, Закарпатській –20,3%, Кіровоградській –17,1%, Харківській –11,8%, Івано-Франківській –10,9%, Черкаській –9,2%, Миколаївській –8,9%, Чернігівській –8,8%, Дніпропетровській –7,9%, Київській –7,0% [20].

У 2014 р. більшість регіонів України також показало зниження обсягів промислового виробництва, що призвело до падіння в цілому по Україні на 10,1%. Зокрема, в Луганській області зменшення склало 42,0%, у Донецькій – 31,5%, Сумській – 11,9%, Дніпропетровській – 7,5%, Полтавській та Чернівецькій – 7,1%, Черкаській – 5,3%, Харківській – 5,2%, м. Києві – 14,1% [20].

У цілому за 2014–2016 рр. зменшення індексу промислової продукції в Україні склало 20,3%, зокрема в Лу-

ганській області – на 69,0%, Донецькій – 59,7%, Сумській – 22,3%, Івано-Франківській – 16,5%, Дніпропетровській – 16,1%, Чернівецькій – 11,9%, Харківській – 11,2%, Запорізькій – 11,0%, Полтавській – 10,8%, Закарпатській – 8,3%, Черкаській – 8,2% та у м. Києві – 15,1%.

У 2016 р. по промисловому виробництву в Україні спостерігалось помірне зростання по всіх основних видах діяльності, крім добувної промисловості (зменшення на 0,2%), зокрема [16]:

- ✦ по переробній промисловості – збільшення на 4,3%, у тому числі:
 - виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – на 4,4%;
 - текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів – на 2,2%;
 - виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність – на 2,0%;
 - виробництво коксу, продуктів нафтопереробки – на 8,7%;

- виробництво хімічних речовин і хімічної продукції – на 1,1%;
- виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів – на 4,4%;
- металургія – на 6,8%;
- машинобудування – на 2,0%;
- постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – на 2,5%.

У 2014–2015 рр. по Україні спостерігалось падіння виробництва по всіх видах діяльності, зокрема [16; 19]:

- ✦ по добувній промисловості – у 2015 р. на 14,2% та 13,7% у 2014 р.;
- ✦ по переробній промисловості – на 12,6% та 9,3% відповідно, у тому числі:
 - виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – на 10,7% (проти зростання на 2,5% у 2014 р.);
 - металургія – падіння у 2015 р. на 16,1% проти 14,5% у 2014 р.;
 - машинобудування – на 14,1% та 20,6% відповідно;
 - хімічна промисловість – на 15,2% та 14,2% відповідно;
 - постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – на 12,0% та 6,6% відповідно.

Динаміка промислового виробництва у січні – вересні 2017 р. дещо погіршилася в порівнянні з показниками 2016 р., індекс промислової продукції склав 99,7% проти 102,5% у січні – вересні 2016 р. По основних видах діяльності ситуація за 9 місяців 2017 р. виглядає таким чином:

- ✦ по добувній промисловості – зменшення на 6,1% проти зменшення на 0,5% за 9 місяців 2016 р.;
- ✦ по переробній промисловості – зростання на 3,6% проти збільшення на 4,3% у минулому році, у тому числі:
 - виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – приріст на 3,9% проти приросту 2,2% у минулому році;
 - текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів – збільшення на 7,2% проти збільшення на 2,8% у 2016 р.;
 - виготовлення виробів з деревини, виробництві паперу та поліграфічна діяльність – приріст на 2,7% проти 2,8%;
 - виробництво коксу, продуктів нафтопереробки – зниження на 17,1% проти збільшення на 12,7% у аналогічному періоді 2016 р.;
 - виробництво хімічних речовин і хімічної продукції – приріст на 8,4% проти проросту на 3,2% у минулому році;
 - виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів – збільшення на 1,5% проти збільшення на 6,5%;
 - металургія – зменшення на 1,6% проти приросту на 7,9% у аналогічному періоді 2016 р.;
 - машинобудування – збільшення на 7,1% проти збільшення на 0,9% у аналогічному періоді 2016 р.;
 - постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – зниження на 5,7% проти приросту в аналогічному періоді 2016 р. на 1,2%.

За січень – вересень 2017 р. індекс промислової продукції (в цілому по Україні 99,7%) зменшився по 8 регіонах України (див. табл. 2), зокрема по Луганській області – на 27,0%, Донецькій – 12,4%, Чернігівській – 4,0%, Закарпатській – 2,5%, Черкаській – 1,8%, Дніпропетровській – 1,5%, Полтавській – 1,3% та м. Київ – на 5,0%. По 17 регіонах відмічалось зростання індексу промислової продукції, зокрема найбільший приріст забезпечили Одеська область – на 16,8%, Івано-Франківська – 10,8%, Київська – 10,0%, Рівненська – 9,8%, Житомирська – 9,2%, Кіровоградська – 8,3%, Вінницька – 7,8%, Харківська – 7,6%, Запорізька – 7,2%.

Необхідно констатувати, що значний негативний вплив на стан показників у промисловості регіонів має ситуація на сході країни. Падіння обсягів виробництва в Донецькій та Луганській областях спричинило появу несприятливих тенденцій у регіонах, що традиційно мали потужні виробничо-збутові зв'язки з Донбасом. Загострилися проблеми промислового комплексу регіонів, такі, як висока залежність від ситуації на ринках основних експортних товарів, висока енерго- та матеріалоємність виробництва, відсутність фінансових ресурсів для оновлення основних фондів, скорочення збуту на внутрішньому ринку через зменшення попиту на продукцію проміжного споживання [19; 20].

У 2016 р. (табл. 3) індекс продукції будівництва збільшився по Україні на 17,4%. Падіння відбулось лише в 4 регіонах України, зокрема: у Рівненській області – на 16,3%, Полтавській – на 8,5%, Запорізькій – на 1,2%, Чернівецькій – на 0,5%. Приріст відмічено у 21 регіоні України, зокрема найбільше у Вінницькій області – на 43,2%, Одеській – 33,8%, Київській – 33,0%, Харківській – 31,1%, Тернопільській – 29,6%, Львівській – 22,3% та у м. Києві – на 26,7%.

У 2015 р. (див. табл. 3) індекс продукції будівництва зменшився по Україні на 12,3%. Падіння відбулось в 16 регіонах України, зокрема: у Донецькій області – на 58,5%, Луганській – 50,8%, Рівненській та Чернігівській – 35,3%, Одеській – 19,8%, Полтавській – 15,4%, Житомирській – 12,3%, Чернівецькій – 11%, Сумській – 10,7% та у м. Києві – на 13,8%. Значне зростання відмічено у Волинській області – на 33,8%, Миколаївській – 22,7%, Львівській – 20,1% [19].

У 2014 р. (див. табл. 3) індекс продукції будівництва знизився по Україні ще більше – на 20,4%. Падіння відбулось у 22 регіонах, зокрема найбільше в Луганській області – на 53,3%, Донецькій – 49,5%, Київській – 36,7%, Черкаській – 30,5%, Івано-Франківській – 30,9%, Херсонській – 27,4%, Вінницькій – 27,2%, Кіровоградській – 23,0%, Запорізькій – 20,5% та у м. Києві – на 19,6% [19].

У цілому за 2014–2016 рр. зменшення індексу продукції будівництва в Україні склало 15,3% і відбулось в 15 регіонах, зокрема: найбільше в Донецькій області – у 2 рази, Луганській – у 1,9 рази, Рівненській – 44,5%, Чернівецькій – 28,1%, Запорізькій – 24,1%, Полтавській – 24,0%, Дніпропетровській – 21,4%, Івано-Франківській – 21,1%, Черкаській – 20,4%. При цьому значне зростання відбулось у Львівській області – на 32,0%, Волинській – 31,1%, Миколаївській – 31,0%, Тернопільській – 28,2%, Харківській – 23,2%, Закарпатській – 22,0%, Вінницькій – на 20,8%.

Індекс продукції будівництва за регіонами України у 2014–2017 рр.

Регіон/Область	Індекс продукції будівництва, %				
	2014 р.	2015 р.	2016 р.	Темп зростання/ зменшення за 2014–2016 рр., %	Січень – вересень 2017 р.
Україна	79,6	87,7	117,4	-15,3	123,8
Вінницька	72,8	104,8	143,2	+20,8	122,5
Волинська	86,7	133,8	110,6	+31,1	96,6
Дніпропетровська	87,6	91,0	100,0	-21,4	127,1
Донецька	50,5	41,5	104,7	-103,3	106,3
Житомирська	83,8	87,7	139,0	+10,5	154,0
Закарпатська	88,2	115,2	118,6	+22,0	105,2
Запорізька	79,5	97,6	98,8	-24,1	135,8
Івано-Франківська	69,1	106,3	103,5	-21,1	120,0
Київська	63,3	99,7	133,0	-4,0	125,9
Кіровоградська	77,0	104,7	111,8	-6,5	156,7
Луганська	46,7	49,2	118,1	-86,0	77,3
Львівська	89,6	120,1	122,3	+32,0	106,1
Миколаївська	91,4	122,7	116,9	+31,0	114,6
Одеська	94,9	80,2	133,8	+8,9	136,8
Полтавська	99,9	84,6	91,5	-24,0	124,7
Рівненська	107,1	64,7	83,7	-44,5	117,0
Сумська	90,6	89,3	116,5	-3,6	102,6
Тернопільська	102,7	95,9	129,6	+28,2	104,5
Харківська	89,6	102,5	131,1	+23,2	129,7
Херсонська	72,6	93,8	113,8	-19,8	117,1
Хмельницька	91,2	108,9	107,6	+7,7	107,0
Черкаська	69,5	95,4	114,7	-20,4	107,5
Чернівецька	83,4	89,0	99,5	-28,4	100,3
Чернігівська	138,8	64,7	100,3	-0,2	122,8
м. Київ	80,4	86,2	126,7	-6,7	131,1

Джерело: складено за [16].

За січень – вересень 2017 р. приріст індексу продукції будівництва в Україні склав 23,8% і відбувся майже в усіх регіонах, крім Волинської (зменшення на 3,4%) та Луганської (зменшення на 22,7%) областей. Найбільше збільшення відмічено в Кіровоградській – на 56,7%, Закарпатській – 54,0%, Одеській – 36,8%, Запорізькій – 35,8%, Харківській – 29,7%, Дніпропетровській – 27,1%, Київській – 25,9%, Полтавській – 24,7% областях та у м. Києві – на 31,1%.

Поточний стан будівельної галузі все ще характеризується дефіцитом інвестиційних ресурсів, що зумовлює скорочення обсягів будівництва в окремих регіонах. Має місце низька купівельна спроможність населення України на фоні скорочення обсягів іпотечного кредитування та девальвації гривні (збільшення вартості будівництва за рахунок імпортової складової у структурі витрат на будівництво) [19].

ВИСНОВКИ

Представлений аналіз динаміки соціально-економічного розвитку регіонів України реального сектора економіки в умовах зовнішніх і внутрішніх ризиків дозволяє зробити такі основні висновки.

1. У цілому за 2014–2016 рр.:

- ✦ індекс обсягу сільськогосподарського виробництва у цілому в Україні збільшився на 3,7%, при цьому зменшення показали Донецька область – на 33,8%, Луганська – 23,1%, Закарпатська – 8,2%, Чернігівська – 4,7%;
- ✦ індекс промислової продукції в Україні знизився на 20,3% по 16 регіонах, зокрема найбільше в Луганській області – на 69,0%, Донецькій – 59,7%, Сумській – 22,3%, Дніпропетровській – 16,1%, Івано-Франківській – 16,5%, Чернівецькій – 11,9%, Харківській – 11,2%, Запорізькій – 11,0%, Полтавській – 10,8%, Закарпатській – 8,3%, Черкаській – 8,2% та у м. Києві – 15,1%;

- ✦ зменшення індексу продукції будівництва в Україні склало 15,3% і відбулось по 15 регіонах, зокрема найбільше в Донецькій області – у 2 рази, Луганській – у 1,9 разу, Рівненській – 44,5%, Чернівецькій – 28,1%, Запорізькій – 24,1%, Полтавській – 24,0%. При цьому значне зростання відзначено у Львівській області – на 32,0%, Волинській – 31,1%, Миколаївській – 31,0%, Тернопільській – 28,2%;
- ✦ протягом 2014-2016 рр. індекс фізичного обсягу валового регіонального продукту (у цінах попереднього року, відсотків) демонструє негативні тенденції у 2014–2015 рр., у цілому за два роки падіння склало 16,5%, зокрема у 2014 р. – 6,6%, у 2015 р. – 9,8%, при цьому за 2016 р. значення показника покращилося та склало 2,3%.

2. За січень – вересень 2017 р.:

- ✦ індекс обсягу сільськогосподарського виробництва в цілому в Україні зменшився на 0,7%, та в 7 регіонах зокрема: від 2,9% у Закарпатській області до 12,3% у Черкаській. Зростання обсягів виробництва сільськогосподарської продукції мало місце від 12,9% у Донецькій до 0,2% у Тернопільській та Хмельницькій областях;
- ✦ динаміка промислового виробництва дещо погіршилася в порівнянні з показниками 2016 р., індекс промислової продукції склав 99,7% проти 102,5% у січні – вересні 2016 р. Зменшився індекс по 8 регіонах України, зокрема: по Луганській області – на 27,0%, Донецькій – 12,4%, Чернігівській – 4,0%, Закарпатській – 2,5% та м. Київ на 5,0%. По 17 регіонах відмічалось зростання індексу промислової продукції, зокрема найбільший приріст забезпечили Одеська область – на 16,8%, Івано-Франківська – 10,8%, Київська – 10,0%, Рівненська – 9,8%, Житомирська – 9,2%, Кіровоградська – 8,3%;
- ✦ приріст індексу продукції будівництва в Україні склав 23,8% і відбувся майже в усіх регіонах, крім Волинської (зменшення на 3,4%) та Луганської (зменшення на 22,7%) областей, зокрема: найбільше збільшення відмічено у Кіровоградській області – на 56,7%, Закарпатській – 54,0%, Одеській – 36,8%, Запорізькій – 35,8%, Харківській – 29,7%, Дніпропетровській – 27,1%, Київській – 25,9%, Полтавській – 24,7% та у м. Києві – на 31,1%;
- ✦ протягом I півріччя 2017 р. індекс фізичного обсягу валового регіонального продукту (у цінах попереднього року, %) демонструє позитивні тенденції, зокрема: значення показника у I кварталі 2017 р. склало 2,5%, у 2 кварталі 2017 р. – 2,3%.

3. Враховуючи вищенаведене, для вирішення питань пов'язаних із стабілізацією соціально-економічного розвитку регіонів України та проблемних територій, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України, іншим органам влади, органам місцевого самоврядування необхідно забезпечити розробку та прийняття

нормативно-правових актів (із залученням наукових організацій та експертів) щодо:

- ✦ розробки конкретних механізмів реалізації державної регіональної політики в тісному зв'язку із пріоритетами секторальних політик і стратегій розвитку для забезпечення сприятливих умов та стимулів щодо реалізації власного потенціалу розвитку та подолання соціально-економічних проблем регіонів та територій;
- ✦ ідентифікації проблемних регіонів України та визначення пріоритетних напрямів їх розвитку, зокрема за рахунок створення та функціонування «точок зростання» в них, визначення конкретних ресурсів та механізмів державної підтримки проблемних територій;
- ✦ створення регіональних і секторальних фондів (на національному рівні) за пріоритетними напрямками соціально-економічного розвитку регіонів України;
- ✦ створення стимулів для активізації міжрегіонального співробітництва;
- ✦ розробки, впровадження та забезпечення належних стандартів (за основними сферами: соціальна, медична, освітня тощо) якості життя населення, з визначенням конкретних механізмів та ресурсів їх реалізації. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Долішній М. І.** Регіональна політика на рубежі ХХ–ХХІ століть: нові пріоритети. Київ: Наукова думка, 2006. 514 с.
2. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: монографія/за ред. З. С. Варналія. Київ: НІСД, 2007. 820 с.
3. **Долішній М., Злупко С., Писаренко С.** Регіональна політика та механізм її реалізації. Київ: Наукова думка, 2003. 503 с.
4. **Варналій З. С., Мокій А. І., Новікова О. Ф., Романюк О. Ф., Романюк С. А.** Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку: монографія. Київ: Знання України, 2005. 498 с.
5. **Кизим Н. А., Узунів В. В.** Программно-целевой подход к государственному управлению социальной напряженностью в регионах страны: монографія. Харків: ІД «ИНЖЕК», 2007. 204 с.
6. **Кизим Н. А., Раевнева Е. В., Бобкова А. Ю.** Неравномерность регионального развития в Украине: теоретико-методические основы и инструментарий оценки: монографія. Харків: ФЛП Либуркина Л. М.; ІД «ИНЖЕК», 2011. 200 с.
7. Региональная политика стран ЕС/Центр европейских исследований ИМЭМО РАН/отв. ред. А. В. Кузнецов. М.: ИМЭМО РАН, 2009. 230 с.
8. Регіональна політика: правове регулювання. Світовий та український досвід. Вид. 2-е, допов./за заг. ред. А. Ткачука. Київ: Леста, 2011. 260 с.
9. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України/Бориславська О., Заверуха І., Захарченко Е. та ін./Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO. Київ: ТОВ «Софія», 2012. 128 с.
10. **Ярошенко І. В.** Аналіз соціально-економічного розвитку проблемних регіонів країн Європейського Союзу. *Проблеми економіки*. 2014. № 3. С. 45–53.
11. **Ярошенко І. В., Семигуліна І. Б.** Проблемні питання реалізації реформи децентралізації влади в Україні. *Проблеми економіки*. 2015. № 4. С. 177–187.

13. Ярошенко І. В., Семигуліна І. Б. Проблемні питання соціально-економічного розвитку регіонів України та пропозиції щодо їх вирішення в контексті реформи децентралізації влади. *Бізнес Інформ*. 2015. № 12. С. 105–115.

14. Ярошенко І. В., Семигуліна І. Б. Реалізація реформи децентралізації в Україні: актуальні питання модернізації системи публічного управління. *Проблеми економіки*. 2016. № 2. С. 67–73.

15. Ярошенко І. В., Семигуліна І. Б. Результативність управління соціально-економічним регіональним розвитком в країнах Європейського Союзу: динаміка, тенденції, аналіз соціально-економічних показників ефективності регіональної політики. *Бізнес Інформ*. 2016. № 6. С. 56–65.

16. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

17. Рейтингова оцінка за 2015 р./Офіційний сайт Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. URL: <http://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/regional-dev/derzhavna-rehional-na-polityka/monitorynh/rezultati-realizatsiyi-derzhavnoyi-regionalnoyi-politiki/rejtingova-otsinka-za-2015-rik-prezentatsiyini-materiali/>

18. Моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів за 2016 рік. URL: <http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2017/07/Rejtingova-otsinka-za-2016-rik-prezentatsiyini-materiali.pdf>

19. Ярошенко І. В., Семигуліна І. Б. Соціально-економічний розвиток регіонів України в умовах зовнішніх та внутрішніх викликів. *Бізнес Інформ*. 2016. № 7. С. 28–39.

20. Ярошенко І. В., Семигуліна І. Б. Соціально-економічні ознаки кризового стану економіки України та її промислового сектора: аналіз та оцінка основних показників розвитку, їх динаміки і тенденцій. *Бізнес Інформ*. 2017. № 1. С. 139–146.

REFERENCES

Boryslavska, O. et al. *Detsentralizatsiia publichnoi vlady: dosvid yevropeiskyykh krain ta perspektyvy Ukrainy* [Decentralization of public authority: experience of European countries and prospects of Ukraine]. Kyiv: Sofia, 2012.

Derzhavna rehionalna polityka Ukrainy: osoblyvosti ta stratehichni priorityty [State Regional Policy of Ukraine: Peculiarities and Strategic Priorities]. Kyiv: NISD, 2007.

Dolishnii, M., Zlupko, S., and Pysarenko, S. *Rehionalna polityka ta mekhanizm yii realizatsii* [Regional policy and mechanism of its realization]. Kyiv: Naukova dumka, 2003.

Dolishnii, M. I. *Rehionalna polityka na rubezhi XX–XXI stolit: novi priorityty* [Regional policy at the turn of the XX–XXI centuries: new priorities]. Kyiv: Naukova dumka, 2006.

Kizim, N. A., and Uzunov, V. V. *Programmno-tselevoy podkhod k gosudarstvennomu upravleniyu sotsialnoy napryazhennostyu v regionakh strany* [Program-targeted approach to the state management of social tension in the regions of the country]. Kharkiv: INZHEK, 2007.

Kizim, N. A., Rayevneva, Ye. V., and Bobkova, A. Yu. *Neravnovernost regionalnogo razvitiya v Ukraine: teoretiko-metodicheskiye osnovy i instrumentariy otsenki* [Uneven regional development in Ukraine: the theoretical and methodological framework and assessment tools]. Kharkiv: FLP Liburkina L. M.; INZHEK, 2011.

“Monitorynh sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehioniv za 2016 rik” [Monitoring of socio-economic development of regions for 2016]. <http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2017/07/Rejtingova-otsinka-za-2016-rik-prezentatsiyini-materiali.pdf>

Ofitsiyniy sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua>

Rehionalna polityka: pravove rehuliuвання. Svitovyi ta ukrain-skyi dosvid [Regional policy: legal regulation. World and Ukrainian experience]. Kyiv: Lesta, 2011.

“Reitynhova otsinka za 2015 r.” [Rating Estimate 2015]. Ofitsiyniy sait Ministerstva rehionalnogo rozvytku, budivnytstva ta zhytlovo-komunalnogo hospodarstva Ukrainy. <http://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/regional-dev/derzhavna-rehional-na-polityka/monitorynh/rezultati-realizatsiyi-derzhavnoyi-regionalnoyi-politiki/rejtingova-otsinka-za-2015-rik-prezentatsiyini-materiali/>

Regionalnaya politika stran YeS [Regional policy of the EU countries]. Moscow: IMEMO RAN, 2009.

Varnalii, Z. S. et al. *Rehiony Ukrainy: problemy ta priorityty sotsialno-ekonomichnoho rozvytku* [Regions of Ukraine: problems and priorities of socio-economic development]. Kyiv: Znannia Ukrainy, 2005.

Yaroshenko, I. V., and Semyhulina, I. B. “Realizatsiia reformy detsentralizatsii v Ukraini: aktualni pytannia modernizatsii systemy publichnoho upravlinnia” [Realization of decentralization reform in Ukraine: actual issues of modernization of the public administration system]. *Problemy ekonomiky*, no. 2 (2016): 67–73.

Yaroshenko, I. V., and Semyhulina, I. B. “Rezultatyvniyst upravlinnia sotsialno-ekonomichnym rehionalnym rozvytkom v krainakh Yevropeiskoho Soiuzu: dynamika, tendentsii, analiz sotsialno-ekonomichnykh pokaznykiv efektyvnosti rehionalnoi polityky” [Effectiveness of management of socio-economic regional development in the countries of the European Union: dynamics, trends, analysis of socio-economic indicators of the effectiveness of regional policy]. *Biznes Inform*, no. 6 (2016): 56–65.

Yaroshenko, I. V., and Semyhulina, I. B. “Problemni pytannia sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehioniv Ukrainy ta propozyitsii shchodo yikh vyrishennia v konteksti reformy detsentralizatsii vlady” [Problematic issues of socio-economic development of regions of Ukraine and proposals for their solution in the context of decentralization of power reform]. *Biznes Inform*, no. 12 (2015): 105–115.

Yaroshenko, I. V. “Analiz sotsialno-ekonomichnoho rozvytku problemnykh rehioniv krain Yevropeiskoho Soiuzu” [Analysis of socio-economic development of problem regions of the European Union]. *Problemy ekonomiky*, no. 3 (2014): 45–53.

Yaroshenko, I. V., and Semyhulina, I. B. “Problemni pytannia realizatsii reformy detsentralizatsii vlady v Ukraini” [Problematic issues on the implementation of the decentralization reform in Ukraine]. *Problemy ekonomiky*, no. 4 (2015): 177–187.

Yaroshenko, I. V., and Semyhulina, I. B. “Sotsialno-ekonomichnyi rozvytok rehioniv Ukrainy v umovakh zovnishnikh ta vnutrishnikh vyklykiv” [Socio-economic development of regions of Ukraine in conditions of external and internal challenges]. *Biznes Inform*, no. 7 (2016): 28–39.

Yaroshenko, I. V., and Semyhulina, I. B. “Sotsialno-ekonomichni oznaky kryzovoho stanu ekonomiky Ukrainy ta yii promyslovoho sektora: analiz ta otsinka osnovnykh pokaznykiv rozvytku, yikh dynamiky i tendentsii” [Socioeconomic signs of the crisis situation in the economy of Ukraine and its industrial sector: analysis and evaluation of the main indicators of development, their dynamics and trends]. *Biznes Inform*, no. 1 (2017): 139–146.